

KOLERA GÜNLERİNDE "BİLİM"

Gökhan AYGÜN

"Bilim insanı" olmak denildiğinde aklıma hep hocam Prof Dr Ekrem Kadri Unat geliyor. Çünkü O sadece "yayın insanı" olmayıp önce "bilim insanı" olmuştur her zaman hem de her zaman... O'nun kişiliğinde "bilim insanı"; konusunu en iyi bilen, yeni bilgi üreten fakat aynı zamanda toplum, ülke ve bilim için her türlü mücadeleyi göze alabilen kişidir. Evet "bilim insanı" toplumu, üniversitesi ve halkı için elinden gelen herşeyi yapan hatta gereğinde yönetimlerle, hatta tüm Dünya ile mücadele edebilmeyi göze alabilen insandır. Bunun en önemli örneği 1970 yılında yaşanan İstanbul-Sağmalcılar kolera salgınıdır. Bu konuda kendisinin bizzat bir söyleşide ortaya koyduğu gerçekler çok öğreticidir:

"... Bu salgının Vibrio Eltor'dan ileri gelen parakolera salgını olduğunu 16.10.1970 tarihinde resmen bildirdiğim zaman gazetelerin hemen hepsinde meçhul hastalığın kole-

ra olabileceği üzerinde çeşitli yorumlar vardı... Benim bildirimden sonra "tıp lisanında parakolera yoktur" diyenlerin gübültüleri ve gerçek kolera etkeni olan V.cholera ile bu salgını yapan V.eltor arasındaki farkı bilmediklerini sözleri ve yazılarıyla ilan edenlerin " bu mikrobu biz daha önce ayırmıştık" çöklükleri arasında 5 Kasım 1970 tarihindeki Mikrobiyoloji Cemiyeti'nin yüzden fazla ilgisinin iştiraki ile yapılan toplantısına kadar sürdü. İlgilenenlere yayınlanan tutanakları okumalarını tavsiye ederim" diyen Unat sonra Dünya Sağlık Örgütü'nün hatasını ortaya koymaktadır: " Sağmalcılardaki salgın hastalığın etkeni Vibrio eltor idi. Bu mikropla husule gelen parakolera'yı Dünya Sağlık Örgütü 1961'de yayımladığı Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün 10. sahikesinde "kolera Eltor vibriyonundan ileri gelen parakolera'yı kapsamaz" cümlesiyle koleradan ayırmıştır. Daha sonra bu hastalığın gittikçe yayıldığını dikkate alarak bunu kolera kapsamına

* Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Mikrobiyoloji ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı, İstanbul

almış ve böylece kolerada başarı sağlayan karantina ve sağlık tedbirleriyle bu hastalığın dizginleneceğini sanmıştı...Fakat 1964-1970 yılları arasında hastalığın yaptığı pandemi sırasında saptanan özellikler DSÖ'nün yanlış bir yolda olduğunu ispatlıyordu. Hastalık yurdumuza gelmişti ve yerleşecekti, hastalığın her patlak verişinde, basını kontrol altında bulunan ve bundan dolayı kendi ülkelerindeki hastalığı başarı ile saklayabilecek olan düşmanlarla çevrili Türkiye bir takım sıkıntılar içinde kalacaktı.

DSÖ'nün yanlış kararına boyun eğilmemesi gerekiyordu. Bu örgütün kullanılmamasını bildirdiği parakolera deyimini kullanarak bu hastalığın koleradan ayrılığı üzerinde ısrar ettim ve işe yaramayan uluslararası tedbirleri kaldırmasını savundum. ... DSÖ eleştirilerim Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanan Medical Tribune 30 Kasım.1970 tarihli sayısının 20.sahifesinde adım bildirilerek yurtdışına yansıtıldı. Dünyanın başka yerlerinden de itirazlar yükseldi. ... On yıllık uygulamaya rağmen bu hastalığın uluslararası yayılışını durduramadığını kabul eden DSÖ yalnız bir çıkmaz içine düşmekle kalmadı kolera terminolojisini de karmakarışık etti."

Bu mücadele sonrasında Türkiye'ye karantina uygulanmadı. Günümüzde de kolera uluslararası bildirim zorunlu hastalıklar arasındadır. Eski bilgiler Unat'ın haklılığını tekrar ortaya koysa da şu an değişen bir şey olmamıştır. Bu konuda Unat yine aynı söyleşide "İzmir'de 16. Türk Mikrobiyoloji Kongresi'nin 25 Ekim 1975 tarihindeki toplantısında ...DSÖ kolera eksperleri Türkiye temsilcisi yalnız kendisinin değil diğer eksperlerin de benim gibi düşündüğünü, fakat daha üst kuruluşların, bilim dışı etkilerle V.eltor infeksiyonları için verilen eski kararda ısrar ettiklerini bildirdi" demektedir.

Hocamın bu hikayesini öğrendikten sonra doğrusu üzüldüm. Çünkü sonraki dönemlerde ülkemizden hiç kolera çıkmadı ve hep "akut barsak infeksiyonu" tanıları konuldu. Evet ülkemizde kolera yoktu fakat kongrelerde ve uluslararası dergilerde kolera ile ilgili deneyimlerimizi yayımlıyorduk. Ağustos 1999 depreminden sonra en çok kolera salgınından korktuk fakat bunu kendi kendimize söyledik. Uluslararası kurumlar bunu eleştirdiler " kolera salgını beklentiyle önlem alan Türkiye'yi anlamak zor çünkü 1970 yılından beri tek bir kolera olgusu bile saptanmamıştır" dediler.

Ülke olarak bilimde söz sahibi olmaktan bahsediyorsak yayınlarımız kadar başka şeyleri de düşünmeli ve gündeme almalıyız. Sanıyorum ki "bilim insanı" olamazsak pek bir şey değişmeyecek...

Dr Gökhan AYGÜN

KAYNAKLAR:

- 1- Tercüman gazetesi, 13.11.1970
- 2- Akşam gazetesi, 20 ve 23.10.1970
- 3- Sağlık Bülteni, 1976
- 4- Dirim Dergisi 1995; 70: 26-32
- 5- Burkhardt U, Blessing J, Langbein G. Importation of cholera from Turkey. Case report of cholera acquired in Istanbul. Fortschr Med. 1996 ; 20:485-7. German.
- 6- Doganci L, Gun H, Baysallar M, Albay A, Cinar E, Haznedaroglu. Short-term quinolones for successful eradication of multiply resistant Vibrio cholerae in adult patients. Scan J Infect Dis 1995; 27: 425-6.
- 7- Cumhuriyet Gazetesi 80.yıl arşiv dosyası
- 8- Aygün G. Biliminsanı Olmak: Ekrem Kadri Unat. İnfeksiyon Dünyası Dergisi, 2006/2.

Kolera salgınının baş göstermesi üzerine tüm yurttaki aşı kampanyaları yapıldı

15 Ekim 1970: Kolera hortladı

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü 15 Ekim'de yaptığı bir açıklamayla İstanbul'da kolera salgını olduğunu ve koleradan 50 kişinin öldüğünü bildirdi. Salgına, Sağmalcılar'da Mimar Sinan'ın yaptığı ve halen kullanılan içme suyu kanallarına yanlışlıkla binaların kanalizasyon borularının bağlanması nedeniyle olduğu anlaşıldı. Dünya Sağlık Örgütü salgın nedeniyle Türkiye'ye karantina uygulanmasını istedi. Konuyu inceleyen Prof. Dr. Ekrem Kadri Unat salgına yol açan hastalığın parakolera olduğunu, bu nedenle Türkiye'ye karantina uygulanmasının yanlış olduğunu söyledi. Unat'ın çabaları sonucu Türkiye'ye karantina ve aşı zorunluluğu getiren ülkeler bu kararlarından vazgeçtiler.